

Politička analiza

BALKANSKI TROUGAO

Evropska perspektiva kao Pitagorina teorema

Sadržaj

Uvod	3
Zašto trougao?	3
Odnosi Srbije i Hrvatske...	5
... i na trilateralu Zagreb – Sarajevo – Beograd	6
Evropska „meka sila“ za balkansko trojstvo	8
Jedinstvo u (ne)sreći	10
DODATAK	12
BIBLIOGRAFIJA	14

Ovu nezavisnu analizu je pripremila Vanjskopolićka Inicijativa BH (VPI BH) uz finansijsku pomoć Friedrich Ebert Fondacije. Pogledi izneseni u ovoj analizi su stoga pogledi VPI BH i ni u kojem slučaju ne oslikavaju poglede Friedrich Ebert Fondacije.

Kontakt: info@vpi.ba www.vpi.ba

Uz podršku:

BALKANSKI TROUGAO

Evropska perspektiva kao Pitagorina teorema

Uvod

Godinu dana je prošlo od formalnog ulaska Hrvatske u Evropsku uniju, događaja koji je s pravom okrunjen epitetom *historijski*. Malo je to vremena da bi se ozbiljnije analizirale ekonomske implikacije toga pridruživanja, kako na Hrvatsku, tako i na susjedstvo, ali dovoljno da u kombinaciji sa sto godina balkanske samoće kroz dva svjetska rata širu regionalnu sliku, kojom smo se bavili u nekoliko prethodnih analiza, ovaj put izoštrimo na trougao Zagreb – Beograd – Sarajevo (vidi mapu koja slijedi). Na području toga trougla danas živi petnaestak miliona ljudi različite etničke i konfesionalne pripadnosti, duboko kroz historiju posvađanih oko prošlosti, koji se teško mogu složiti oko sadržaja bilo koje historijske čitanke, ali opet toliko sličnih te ekonomski i kulturno međuovisnih. Pri čemu, svedeno na geometrijski model, Zagreb – Sarajevo i Sarajevo – Beograd su katete, a hipotenuza toga trougla je linija Beograd – Zagreb. Ako bismo za trenutak odnose među državama sveli na geometrijski obrazac, onda bismo primjenjujući *Pitagorinu teoremu* došli do zaključka, dakako figurativnoga, da je zbir cjelokupnih odnosa u ovome trouglu jednak zbiru odnosa ZAGREBA i BEOGRADA kao njegove hipotenuze. Ova geometrijska lekcija i njezina, možda malo usiljena, primjena na regionalne odnose ipak nas dovodi do jedinstvenog zaključka koji itekako odgovara realnosti – Zagreb i Beograd su uvijek držali i još drže ključeve regionalnih odnosa, posebno na prostoru koji je predmetom ove analize.

Zašto trougao?

Zato što gledano na mapi to jeste pravougli trougao s pravim uglom u Sarajevu. Zato jer je suštinski u bližoj prošlosti to uistinu bio krvavi trougao čiji je zbir kvadrata nad katetama i hipotenuzom odgovarao stotinama hiljada mrtvih, milionskim migracijama, neviđenoj destrukciji.

Zašto baš ovaj trougao kad sličnih i specifičnih ima posvuda na Balkanu? Beograd – Priština – Tirana ili Skopje – Atina – Sofija ili pak Vajmarski trougao...¹ I da ne idemo dalje po geostrateškoj mapi Evrope i svijeta gdje bismo zasigurno našli mnoge! Odgovor na ovo pitanje jednako je kompleksan kao i opis odnosa među balkanskim susjedima. U posljednjih dvadeset godina, da se ne vraćamo dalje u historiju, gotovo da nema političkoga ili ekonomskog potresa u Srbiji i Hrvatskoj koji se nije odrazio i na Bosnu i Hercegovinu, a odatle se onda širio po regiji. A isto tako ni „potresa“ u BiH koji se nije osjetio u Srbiji i Hrvatskoj. Teško ćemo naći slične trouglove, gdje njihove „katete“ i „hipotenuze“ imaju tako isprepletene odnose kao što je to u ovome našem. Srbija i Hrvatska su prije Daytonu držale ključeve rata i mira u BiH, a trenutno su po duhu i slovu *Dejtonskog sporazuma* garanti mira i stabilnosti; objekti su čežnje i

¹ *Vajmarski trougao* naziv je za stratešku suradnju Francuske, Njemačke i Poljske koji ima za cilj razvoj suradnje u svim oblastima. Nije posebno institucionaliziran i djeluje samo preko formalnih okupljanja lidera ovih triju zemalja. Prvi sastanak ministara vanjskih poslova održan je u njemačkom gradu Weimaru 1991. godine, a lideri triju zemalja 2011. su u Bruxellesu potpisali sporazum koji predviđa uspostavu zajedničke borbene jedinice od 1.700 vojnika (Vajmarska borbena grupa), koje se od 2013. godine može raspoređivati u svrhu čuvanja mira u kriznim područjima u svijetu.

identifikacije brojnih Srba i Hrvata u BiH; patriotska im utočišta i nacionalni simboli. I upravo je jedan od napora ovdje uloženi da se proba pokazati kako ta čežnja brojnih bh. Srba i Hrvata za Beogradom i Zagrebom u nekome novom kontekstu i ne mora nužno biti prokletstvo Bosne i Hercegovine. Optimizam u posljednje vrijeme nije osobito na cijeni, ali jedan od ciljeva ove analize jeste i pokušaj da se osvijetle neke mogućnosti i perspektive koje bi ovaj naš trougao možda mogle i učiniti „zlatnim“. Dakako, ne zanemarujući ni njegov destruktivni potencijal na koji nas, ako ništa drugo, a ono podsjeća bliža prošlost i brojne dileme i iskušenja s kojima se i danas suočavamo. U nastavku, dakle, pokušat ćemo isprva analizirati bilateralne odnose između svake od zemalja, te ih potom staviti u „trougao“ zajedničke evropske perspektive i svega dobrog što ona sa sobom može donijeti. Pokušat ćemo iscrtati konture ogromne šanse za regionalno približavanje koju nudi EU sa svim svojim fondovima i projektima. Naravno, ta šansa nije bogom dana i može vrlo lako biti prokockana, s nesagledivim posljedicama, ukoliko ne samo zemlje u našem trouglu nego i zemlje izvan njega, posebno EU, mogućnost neke nove regionalne paradigme ne shvate i iskoriste da istinski ojačaju evropeizam na Balkanu. Stoga smo umjesto zaključnih napomena ponudili eventualne potencijalne opasnosti koje bi ukoliko se na vrijeme ne prepoznaju i ne unište, mogle ugroziti ovu veliku historijsku šansu da se famozni *balkanski trougao* poveže novom pozitivnom energijom koja je došla sa Zapada – s članstvom Hrvatske u EU-u. Te opasnosti su zapravo naš poziv da se EU snažnije i smislenije angažira kako naš trougao ne bi postao „bermudski“. Vidljive su ozbiljne naznake takvog angažmana, neke od njih smo i naveli, a što našem optimizmu daje sigurniji ton. I na koncu, ako praktične modele regionalne suradnje možemo spustiti u teorijski okvir, onda bismo mogli doći do tri vrste regija: a) izuzetno nesigurnih, b) djelomično nesigurnih i c) prosperitetnih. Ove prve su regije u kojima su države duboko zavađene u permanentnom međusobnom sukobu koji je baziran na negiranju svih sličnosti i potcrtavanju razlika (etničkih, nacionalnih, vjerskih) i one kao takve imaju samo jedan poriv da jedna drugu osvoje ili dominiraju – djelomično ili u cijelosti (Bliski istok, dio Kavkaza i istočne Evrope...). Druge su regije koje su sigurne zahvaljujući balansu vojnih snaga njihovih ključnih članica, ali nisu prosperitetne kao regije jer su bazirane na međusobnoj ideološkoj ili drugoj mržnji, zveckanju oružjem i stalnom prijetnjom nestabilnošću, ali zbog balansa snaga ili nekoga inozemnog faktora nema sukoba (Indija – Pakistan, dvije Koreje, Kina – Japan – Tajvan, Iran – zemlje GCC-a...). Treće su regije u kojima su zemlje upućene jedna na drugu, dijele iste kulturne vrijednosti, ekonomske interese i respektiraju sve različitosti kao svojevrsnu prednost. Regije u kojima različit jezik,

pa čak i pogled na prošlost, nije smetnja (Skandinavija, Vajmarski trougao, ASEAN, Commonwealth). Ovo su regije prosperiteta utemeljenoga na obostranim interesima i bez negiranja interesa trećega. Važno je napomenuti da ova definicija nije nikakav zakovani aksiom i da su danas najprosperitetnije regije nekada bile i poprišta stradanja i strahova. U ovoj našoj skromnoj definiciji zemlje našeg trougla prošle su u zadnjih dvadeset godina prve dvije definicije i sada hrabro stvaraju pretpostavke za evoluciju ka trećoj.

Odnosi Srbije i Hrvatske...

Tehnički gledano, po broju potpisanih sporazuma, posebno po broju riješenih otvorenih pitanja, moglo bi se reći da odnosi Srbije i Hrvatske stagniraju. Nije riješeno pitanje nestalih osoba,² nije završen proces demarkacije državne granice, tu je i pitanje socijalnih prava... Hrvatska je 2. 7. 1999. godine podnijela tužbu zbog povrede odredbi *Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida* protiv tadašnje Savezne Republike Jugoslavije pred Međunarodnim sudom pravde u Den Haagu, a Srbija je godinu dana kasnije, pred istim sudom, podnijela tužbu za genocid nad srpskim stanovništvom u Hrvatskoj.³ Ovo „idiotsko međusobno optuživanje od kojeg interesa imaju samo jako dobro plaćeni londonski advokati“,⁴ usprkos svim očekivanjima, nije dovelo do zahlađivanja odnosa Beograda i Zagreba. Štaviše, od januara do jula 2013. godine bilo je više obostranih posjeta na visokom i najvišem nivou nego što ih je bilo u pet posljednjih godina zajedno. Rezultirale su i formiranjem mješovite komisije koja će se baviti rješavanjem otvorenih pitanja i koja je do sada, prema nama dostupnim informacijama, imala nekoliko „ice breaking“ sastanaka. Odnose između dvije zemlje, posebno nakon posljednjih izbora u Srbiji i ulaska Hrvatske u EU, karakteriziraju politička otvorenost, blagi porast trgovinske suradnje, porast investicija i veoma dinamična regionalna diplomacija. Politička korektnost, nakon dvije decenije otrovnih strelica na obje strane, primjetna je i u činjenici da hrvatsko priznanje Kosova i značajno ekonomsko i diplomatsko prisustvo⁵ ipak nije spriječilo da u isto vrijeme odnosi sa Srbijom u svim segmentima idu uzlaznom putanjom – od posjeta do stabilnog obima vanjskotrgovinske razmjene.⁶ U Srbiji radi 280 hrvatskih kompanija koje su tamo do sada investirale 661 milion eura. Istovremeno, srpske investicije u Hrvatskoj su svega 40 miliona eura, što je prema procjenama stručnjaka rezultat administrativnih barijera koje je Hrvatska imala prije ulaska u EU. Sada se očekuje da se ovaj omjer promijeni, jer članstvo u EU-u tjera Hrvatsku da poslovno okruženje prilagodi evropskim standardima otvorenosti. Trgovinsko-investicijsku hipotenuzu odnosa Zagreba i Beograda dodatno je učvrstilo i preuzimanje *Mercatora* od strane hrvatskog *Agrokora*, čime je ovaj hrvatski gigant indirektno preuzeo preko 300 prodavaonica sa 4.764 zaposlena u Srbiji i udio na tržištu od 36 posto.⁷ Tako nešto se ne radi s figom u džepu, a pogotovo ne bez političke suglasnosti na obje strane. Srbiji je u ovom trenutku itekako potrebna Hrvatska: **ekonomski**, jer tu je

2 Prema podacima ICRC-a i prema *EU Progres Reportu* za Srbiju (2013) još nije identificirano 2246 osoba nestalih u srpsko-hrvatskom sukobu.

3 Osim dostave pismenih podnesaka, održane su i dvije usmene rasprave u Haagu: o nadležnosti Suda 2008. godine te rasprava o biti spora 2014. godine. Nakon 15 godina trajanja postupka preostaje samo objava presude ICJ-a: <http://www.icj.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&case=118&PHPSESSID=1b26ed7874e931cebeac63deba0f6ecf>.

4 <http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2014/03/international-court-justice>.

5 Na Kosovu, prema Hrvatskoj gospodarskoj komori (HGK), posluje 120 hrvatskih tvrtki, od kojih 40 ima svoje tvrtke kćeri i predstavništva, a ostale posluju putem svojih zastupnika. HGK je 2000. godine otvorila predstavništvo na Kosovu, kada su samo dvije hrvatske tvrtke bile na tome tržištu. Izvoz na kosovsko tržište je u blagom porastu u 2013. godini u odnosu na prethodnu i iznosio je 434 miliona kuna – izvor: Državni zavod za statistiku Hrvatske (http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/04-02-01_10_2013.htm).

6 Ukupna robna razmjena Srbije i Hrvatske u 2013. godini iznosila je 859,8 miliona USD i bilježi smanjenje od 6,1% u odnosu na 2012. godinu. Izvoz iz Srbije u Hrvatsku u istom periodu iznosio je 423,7 mil. USD, što je povećanje od 5,3% u odnosu na decembar 2012. godine. Uvoz iz Hrvatske se smanjio za 15% u odnosu na isti period 2012. godine i iznosio je 436,1 milion USD. Deficit u robnoj razmjeni na strani Srbije iznosio je 12,4 miliona USD. Ukupna robna razmjena Srbije i Hrvatske u martu 2014. godine iznosila je 204,5 miliona USD i bilježi rast od 10,9% u odnosu na isti period 2013. godine. Izvoz u Hrvatsku u istom periodu iznosio je 105,4 mil. USD, što je rast od 15,8% u odnosu na mart 2013. godine. Uvoz iz Hrvatske se povećao za 6,1% u odnosu na isti period 2013. godine i iznosio je 99,1 miliona USD. Suficit u robnoj razmjeni na strani Srbije iznosio je 6,3 miliona USD.

7 <http://www.poslovni.hr/hrvatska/agrokora-zelena-svjetlo-za-preuzimanje-mercatora-u-srbiji-259956>.

tržište Evropske unije i zemlje EU-a najbolji su trgovinski partner Srbije u posljednjih nekoliko godina kao i najveći investitor u Srbiju;⁸ jer se Srbija, i pored znakova blagog oporavka u 2014. godini, suočava s katastrofalnim makroekonomskim pokazateljima u posljednjih nekoliko godina: bruto nacionalni dohodak u periodu 2008.–2013. stagnira ili blago opada, a javni dug je u istom periodu porastao s 29,2% na 61,4% BDP-a.⁹ Takvi pokazatelji nameću imperativ otvorenosti i privlačenja stranih investicija, a do sada se pokazalo da su hrvatske investicije u Srbiji itekako stabilne. Atraktivne su, između ostalog, jer je Srbija najveće pojedinačno tržište na zapadnom Balkanu koje je integrirano u CEFTA-u, a ima sporazum o slobodnoj trgovini s Rusijom, što hrvatskim firmama, koje se teško snalaze u novom EU okruženju, daje dobru priliku za plasman robe na trećim tržištima; **politički**, jer Srbija je otvorila pregovore za članstvo u EU-u i svjesna je da Hrvatska može biti njezin advokat, ali i kočničar, i da ima mogućnost da sva otvorena pitanja, od nestalih osoba do trgovinskih aranžmana, plasira kao važna pitanja u pregovorima. I Hrvatskoj treba Srbija: **ekonomski**, jedna od ključnih preporuka Evropske komisije Hrvatskoj, godinu dana nakon ulaska u punopravno članstvo, jeste poticaj izvozno orijentiranih firmi. Uzmemo li u obzir *Agrokorovu* ekspanziju na istok i činjenicu da je Srbija, nakon jednogodišnjih pregovora, pristala da hrvatske cigarete oporezuje po stopi od 15% umjesto 57% (zbog ulaska Hrvatske u EU i izlaska iz CEFTA-e),¹⁰ sasvim je sigurno da će statistika hrvatskih investicija i robne razmjene u narednim godinama biti znatno povoljnija; **politički**, jer je sigurno okruženje jedan od najviših nacionalnih interesa Hrvatske, a upravo Srbija ima potencijal da ga sačuva ili naruši. Ako ovako postavimo stvari, onda se na hipotenuzi našeg trougla vide ozbiljne mogućnosti strateškog interesnog približavanja koje kao zajednički nazivnik ima Evropsku uniju i spoznaju da je napredak moguć samo u prosperitetnom okruženju. Ovo približavanje nije samo velika šansa za Hrvatsku i Srbiju, nego je velika šansa za cijelu regiju, a posebno za BiH kao „balkanskog pacijenta“. Koliko je ona prepoznata u Bruxellesu, vidjet će se vrlo brzo, i to kroz to koliko je EU spremna konkretno pomagati ovo približavanje i time spriječiti da eventualna pobjeda radikalno desnih snaga na izborima u Hrvatskoj ili radikaliziranje Srbije zbog osjećaja odbačenosti od EU-a naruši ovu dinamiku. Ukoliko bi se takvo što dogodilo, Bosna i Hercegovina bi, krhkija nego ikada, osjetila tu negativnu energiju na najgori mogući način.

... i na trilateralu Zagreb – Sarajevo – Beograd

Analiza odnosa Bosne i Hercegovine sa Srbijom i Hrvatskom, ponaosob, također nas dovodi do ohrabrujućih zaključaka, uz onu istu konstataciju da otvorena pitanja ostaju otvorena do daljnega i da njihovom rješavanju nije i neće pomoći članstvo Hrvatske u Evropskoj uniji. S kim god da smo u pripremi ove analize razgovarali na ovu temu smatra da u vezi s tim pitanjima treba *dati vremena*, kao što je dato vremena Hrvatskoj i Sloveniji da riješe granični spor na moru. Nije završena demarkacija državne granice ni sa Srbijom ni s Hrvatskom; nisu do kraja riješena imovinsko-pravna pitanja... Ono što Srbija i Hrvatska nisu jedna drugoj u vanjskotrgovinskoj razmjeni,¹¹ to je BiH objema – među pet vanjskotrgovinskih partnera.¹² S druge strane, Srbija i Hrvatska su, odmah iza Nizozemske i Austrije, najveći strani investitori u BiH. Iz Hrvatske je u BiH uloženo 612 miliona eura u periodu od 1993. do 2013. godine. Bosna i Hercegovina je na trećem mjestu po obimu hrvatskih investicija, iza Nizozemske i Srbije. Najviše se ulagalo u trgovinu, prehrambenu industriju i hemijsku proizvodnju.¹³ Najveća pojedinačna investicija u BiH dolazi iz Srbije: to je kupovina *Telekoma Srpske* od strane *Telekoma Srbije* 2007. godine.

8 Bilten javnih finansija Republike Srbije, mart 2014. (<http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/bilten%20javne%20finansije/bilten-115-eng.pdf>).

9 Republički zavod za statistiku Srbije (www.stat.gov.rs).

10 „Štefan Fuele izborio povlastice hrvatskim izvozniciima – TDR uplaćuje u proračun Srbije 57 milijuna eura godišnje“, <http://www.poslovnih.hr/hrvatska/stefan-fuele-izborio-povlastice-hrvatskim-izvozniciima-254667>.

11 Hrvatska i Srbija su još uvijek...

12 http://komorabih.ba/wp-content/uploads/2013/05/cefta_eu__3_2014.pdf.

13 *T-Hrvatski Telekom* (39,1%) i *Hrvatska pošta* (5,2%) su vlasnici *HT Eroneta*. INA-MOL kupio je 67% dionica sarajevskog *Energopetrola* za 220 miliona KM, *Agrokor* (*Konzum d.d.*) investicije u trgovački sektor – otvaranje i kupovina supermarketa, putem *Jamnice* kupovina *Sarajevskog kiseljaka*.

Investicija je iznosila oko 646 miliona eura (65% akcija). *Naftna industrija Srbije* – NIS, u vlasništvu ruskog *Gazproma*, prisutna je u BiH pod dva brenda: *NIS Petrol* i *Gazprom*, koji je preuzeo benzinske stanice od austrijskog OMV-a. NIS je investirao u BiH oko 90 miliona eura. Koncern *Hemofarm a.d.* je investirao u *Hemofarm d.o.o. Banja Luka*. *Komercijalna banka a.d.* otvorila je poslovnice u BiH. Ipak, trend u prvom kvartalu 2013. godine je nešto nepovoljniji, pa u dostupnoj statistici Centralne banke BiH među prvi deset investitora nema ni Hrvatske ni Srbije. Stručnjaci razloge vide u pripremama Hrvatske za članstvo u EU-u i teškoj ekonomskoj situaciji u Srbiji, a napose i punoj zaokruženosti investiranja u strateške sektore.¹⁴ Ova bi se situacija mogla promijeniti budući da BiH i Srbija zajedno s talijanskim investitorima vjerovatno ulaze u strateški projekt *Srednja Drina*, vrijedan 1,3 milijarde eura, koji predviđa izgradnju tri hidrocentrale na Drini,¹⁵ čime bi se ekonomski interesi dviju zemalja dodatno isprepleli. Na drugoj strani, Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku dodatno u energetskom smislu veže zajednički projekt TAP/IAP¹⁶, za čiju su realizaciju stvoreni formalno-pravni uvjeti, a u toku je izrada studije izvodivosti. I u političkom smislu došlo je do izvjesnog približavanja. Srbija i BiH potpisale su do sada više od 70 bilateralnih sporazuma, a novoimenovani premijer Srbije Aleksandar Vučić izabrao je Sarajevo za mjesto svoje prve vanjskopolitičke posjete. Prva sjednica dviju vlada je u pripremi, a nije održana samo zbog činjenice da su u Srbiji prvo bili raspisani prijevremeni izbori, a potom je obje zemlje pogodila katastrofalna poplava koja je dobrim dijelom naštetila i Hrvatskoj. Na trećoj strani, u Zagrebu, Vlada Republike Hrvatske inicirala je novi pristup EU-a prema BiH ne bi li pomogla da se u BiH otkoči proces evropskih integracija koji već godinama stoji u mjestu. Prva potpredsjednica Vlade dr. Vesna Pusić založila se tako da BiH dobije specijalno skrojenu metodologiju za pristupanje EU-u koja bi se unekoliko razlikovala od uobičajene: baš zbog toga što se polazi od pretpostavke da BiH jeste specifičan slučaj. Većina zemalja članica EU-a kritizirala je ovaj hrvatski zahtjev, nazvavši ga pokušajem da se BiH progura u EU na mala vrata.¹⁷ Ovakvo zalaganje hrvatske vlade, usprkos političkom *mainstreamu* u EU-u, samo potvrđuje tezu kako su Hrvatskoj, u sigurnosnom smislu, jednako važne katete i hipotenuza ovoga našeg trougla. No to hrvatsko strateško zalaganje da se nestabilna BiH ugura u sigurnije okruženje pregovora za članstvo ne korespondira s izrazitim pritiskom Hrvatske u tehničkom aspektu tzv. adaptacije *Sporazuma o stabilizacije i pridruživanja* (SSP), u čemu se, prema viđenju Zagreba i Bruxellesa, BiH ne ponaša u skladu s *Privremenim sporazumom* (PS), odnosno ne dozvoljava adaptaciju SSP-a čime bi omogućila Hrvatskoj

14 Prema preliminarnim podacima za prvih devet mjeseci 2013., u okviru platnog prometa (neto finansijska pasiva s procijenjenim zadržanim zaradama), CBBiH je evidentirala strana ulaganja u iznosu od 252 miliona eura (493 miliona KM), što je više za 9,8% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Najznačajnije zemlje investitori prema preliminarnim iznosima u prvih devet mjeseci 2013. godine su Rusija s 97 miliona eura, Velika Britanija 69 miliona eura i Kipar 20 miliona eura. Zatim slijede: Austrija (15,5 miliona eura), Njemačka (9 miliona eura), Luksemburg (8,7 miliona eura), Slovenija (8,4 miliona eura), Srbija (8,4 miliona eura), Holandija (7,1 milion eura) i Turska (5,9 miliona eura). Napominjemo da su podaci za 2013. preliminarni i da se službeni podaci CBBiH o DSU za 2013. očekuju u septembru 2014. godine (izvor: FIPA i Centralna banka BiH).

15 Nova EU regulativa i ciljevi koje je postavila Evropska komisija omogućavaju državne subvencije i korištenje specijalnih EU fondova radi povećanja korištenja obnovljive energije (voda, vjetar i sunce). Prema toj regulativi, zemljama članicama EU-a omogućeno je da ulažu u proizvodnju čiste energije i izvan Unije, uz uvjet da se ona direktno konzumira na tržištu EU-a, a sve u cilju ostvarivanja strateškog cilja –20% energije iz tzv. obnovljivih izvora u odnosu na cjelokupnu potrošnju.

16 Transjadranski gasni koridor (TAP) sastavni je dio Transazijškoga gasnog koridora ili tzv. Južni koridor, kako je ga je nazvala Evropska komisija, koji zemni gas u Evropu doprema iz centralne Azije. TAP doprema gas iz Azerbejdžana, preko Gruzije, Turske, Grčke, Albanije i Italije, a njegov krak tzv. Jadransko-jonski gasni koridor (IAP) taj bi isti gas preuzimao u Albaniji, te bi ga preko Crne Gore, BiH i Hrvatske odvodio dalje prema centralnoj i zapadnoj Evropi.

17 <http://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/clanica-evropskog-parlamenta-doris-pack-za-oslobodjenje-ni-govora-o-trecem-entitetu> .
<http://www.24sata.hr/politika/pack-ne-slazem-se-s-pusic-za-bih-ne-trebaju-posebni-uvjeti-361242>

da nastavi koristiti preferencijalni trgovinski tretman i nakon napuštanja CEFTA-e i ulaska u EU.¹⁸ Bez ulaženja u meritum stvari, a pogotovu ko je u pravu, ovaj nesporazum mogao bi biti ozbiljan kamen spoticanja u budućoj suradnji Hrvatske/EU i BiH. Koliko god je Hrvatskoj strateški interes sigurna i mirna BiH, toliko joj je interes da zadrži plasman svoje robe na bh. tržištu po preferencijalnom trgovinskom aranžmanu. Ne bude li uskoro došlo do nagodbe, BiH bi mogla trpjeti veliki pritisak EU-a kombiniran s potpunom suspenzijom trgovinskih aranžmana dogovorenih PS/SSP-om. Da li je BiH spremna platiti tu cijenu da bi zaštitila domaće proizvođače od izrazito jake konkurencije iz Hrvatske? Kako sada stvari stoje – jeste,¹⁹ premda se kao posve logičan izlaz nazire mogućnost da se zauzvrat BiH povećaju kvote za izvoz šećera, vina i konzumne ribe u EU, što bi onda bila odgovarajuća kompenzacija da BiH pristane na zahtjev Evropske komisije i Hrvatske. Ovome se pak protivi Evropska komisija. Pregovori traju i možemo se nadati da će se na kraju završiti uspješno.

Evropska „meka sila“ za balkansko trojstvo

Želi li u Evropsku uniju, Balkan mora pratiti evropsku doktrinu regionalizma i makroregionalizma, a to je uglavnom priča o prosperitetnim regijama. Zagreb i Beograd su pokazali da žele, a Sarajevo je u toj priči „moment inercije“²⁰ koji je teško pokrenuti, ali nije i nemoguće. Na mapi toga evropskog (makro) regionalizma, na kojoj je ovaj balkanski trougao strateški i suštinski dobro pozicioniran,²¹ posebno je za ovu našu priliku potrebno izdvojiti: *Dunavsku strategiju*,²² *Jadransko-jonsku strategiju*,²³ *Vijeće za regionalnu suradnju s njegovom Agendom 2020*, te najnoviju inicijativu Evropske komisije za poticaj ekonomskom upravljanju, konkurentnosti i ekonomskom rastu na zapadnom Balkanu.²⁴ Tri su rezultat odluke Evropske komisije, dok je RCC dio šireg pakta kao nastavka Pakta stabilnosti za jugoistočnu Evropu. No sve četiri, mada se isprepliću (vidi *Tabelu 1.*), imaju jasne sektorske ciljeve da zapadni Balkan ciljanim ubrizgavanjem financijskih injekcija i jeftinih kredita dugoročno podignu na odgovarajući

18 „Evropska komisija kroz tehničku prilagodbu želi mijenjati principe SSP/PS-a kako bi se zadržala tzv. ‘tradicionalna trgovina’ koja je postojala između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske prije njenog pristupanja EU-u. Sa stajališta Bosne i Hercegovine, ovakav prijedlog predstavlja suštinsku promjenu ugovorenog trgovinskog režima između BiH i Evropske unije i ni u kom slučaju se ne može smatrati čisto tehničkom prilagodbom. Održavanje uvjeta trgovine koji su postojali prije ulaska Republike Hrvatske u Evropsku uniju, što zastupa Evropska komisija, trebao bi biti proces koji uvažava interese obje strane, što i predviđaju odredbe SSP/PS-a u slučaju proširenja Evropske unije. SSP/PS, koji je Bosna i Hercegovina potpisala sa svih 27 članica EU-a, ne sadrži odredbe koje u slučaju proširenja propisuju obavezu zadržavanja tradicionalnih trgovinskih tokova. Bosna i Hercegovina ističe da je od samog početka procesa liberalizacije trgovine u jugoistočnoj Evropi, koji se odvijao pod pokroviteljstvom Evropske unije, promovirala slobodan trgovinski režim i u dobroj vjeri otvorila svoje tržište proizvođačima iz regije sa željom za jačanje regionalne trgovine i suradnje. S obzirom na to da su CEFTA 2006 i SSP/PS dva zasebna međunarodna pravna akta, istupanje jedne članice iz CEFTA 2006 sporazuma samo po sebi podrazumijeva odricanje od svih povlastica koje su po njemu ugovorene i odobrene. Prema SSP/PS-u Bosna i Hercegovina je postupno, u kratkom prelaznom periodu od pet godina, potpuno liberalizirala svoje tržište za proizvode porijeklom iz EU-a. Iznimku predstavlja svega oko 250 tarifnih linija (manje od 3% od ukupnog broja linija) za koje je BiH u pregovorima s Evropskom komisijom dokazala osjetljivost i dogovorila zadržavanje pune carinske stope. Za taj vrlo mali broj proizvoda (svega 15-ak) carinska zaštita ostaje na snazi do ulaska BiH u EU, što su Evropska komisija i zemlje članice EU-a prihvatile potpisivanjem SSP/PS-a. Bosna i Hercegovina ostaje privržena konceptu liberalizacije trgovine i ne dovodi u pitanje potrebu ni svoju spremnost da se izvrši tehnička prilagodba SSP/PS-a u svim aspektima koji su potrebni da bi isti bio primjenjiv i na novu članicu. Bosna i Hercegovina je također ponudila Evropskoj komisiji uzajamno povećanje količine carinskih kvota za ribu, vino i šećer u visini prosječnih količina izvoza BiH u Republiku Hrvatsku, odnosno prosječnih količina uvoza BiH iz Republike Hrvatske.“ (Iz zajedničkog *non-papera* MVTEO-a i MVP-a BiH koji je odaslan zemljama članicama EU-a u novembru 2013. godine.)

19 U nedavnom odgovoru Evropskoj komisiji resorni ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH Boris Tučić ukazao je na to.

20 Moment inercije u fizici je mjera tromosti za tzv. rotacijsko gibanje (što je moment inercije veći, to je teže pokrenuti ili zaustaviti to gibanje).

21 Dvije od ukupno tri evropske makroregije (Dunavska, Jadransko-jonska i Baltička) smještene su na području „balkanskog zlatnog trougla“ (op. aut.).

22 Evropska komisija predložila Dunavsku strategiju u decembru 2008. godine, a zemlje članice joj dale zeleno svjetlo 13. aprila 2011. godine.

23 Vijeće EU-a je odlukom od 13./14. 12. 2012. godine zatražilo od Evropske komisije da do kraja 2014. iziđe sa novom strategijom za Jadransko-jonsku regiju. Evropska komisija u junu 2014. godine utvrdila Akcijski plan za provedbu strategije EU-a za JJI.

24 Riječ je o svojevrsnoj kopiji koncepta *Compact for growth for the EU* koji su zemlje članice utvrdile kako bi stvorile pretpostavke za izlazak iz krize. Prvi put je spomenut u *Strategiji proširenja za 2013. godinu*, a zvanično predstavljen na konferenciji u Londonu u sjedištu EBRD-a (vidi više: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-14-156_en.htm).

evropski nivo u oblasti zapošljavanja i socijalne zaštite, sigurnosti, okoliša, inovacija i obrazovanja te infrastrukture. Ukoliko u tome uspiju, sasvim će sigurno pomoći posrnulim ekonomijama i proevropskim vladama. Evropski integracijski magnet Srbije i Hrvatske mogao bi postati dovoljno jak da pokrene i BiH, a onda bismo u narednih desetak godina mogli računati na značajan učinak sektorske sinergije u trouglu. Katete i hipotenuza našeg trougla postavljene su geografski tako da je svaki njegov dio u mogućnosti koristiti sektorske benefite od fondova EU-a. Nešto od toga je već počelo, vide se i rezultati u konkretnim sektorima, ali je još rano da ih se proglasi uspješnim.

Poduzetništvo, obnovljiva energija, znanost i inovacije. Prednost hrvatskog članstva u EU-u je u realnoj mogućnosti da koristi evropske strukturne i kohezijske fondove, što će zasigurno imati indirektni utjecaj na BiH i Srbiju. Sve tri zemlje su u *Western Balkans Investment Framework* (WBIF) s ukupno 110 miliona eura odobrenih finansijskih sredstava, od čega na projekte u Hrvatskoj otpada 12,38 miliona eura. Nije nužno riječ o prekograničnim projektima, ali se njima unutar svake od država sektorski diže razina. Iz WBIF-a će se po principu granta s 20 miliona eura sufinancirati poboljšanje JANAF-a (Jadranskog naftovoda) ili izrada regionalne studije za sistem grijanja na biomasu (lista projekata u tabelama 2. i 3.) Potom, Hrvatska kao članica ima mogućnost korištenja sredstava iz EIP-a (*EU Innovation and Entrepreneurship Program*) za razvoj inovacija i poduzetništva vrijednog jednu milijardu eura, dok su Srbija i BiH pokrivene s *Western Balkans Enterprise Development and Innovation Facility* (WBEDIF) s portfoliom od 145 miliona eura. Ohrabrujuće je i to što su zemlje zapadnog Balkana konačno prepoznale da barijere u oblasti obrazovanja i inovacija predstavljaju opasne mentalne barijere koje postaju generacijski problem. *Lisabonska agenda* EU-a predviđa godišnje izdvajanje za inovacije i istraživanje od 3% GDP-a, a sve zemlje u našem trouglu daleko su ispod tog nivoa. Zajednička strategija za razvoj znanosti i inovacija na zapadnom Balkanu pokazuje kako zemlje na Balkanu podizanjem ulaganja u istraživanje od tri procenta GDP-a mogu generirati kontinuirani rast GDP-a od šest posto, jer su sva istraživanja pokazala da inovativne firme rastu i razvijaju se brže. Ovo nije ništa drugo nego pokušaj da se Balkan podigne na nivo ciljeva *Strategije EU-a 2020* u kojoj znanost i inovacije zauzimaju značajno mjesto.²⁵ Sve tri zemlje imaju pristup veoma značajnom EU programu za poticaje konkurencije i inovativnosti u malim i srednjim poduzećima (COSME 2014–2020) koji na raspolaganju ima 2,5 milijardi eura za vrlo konkretne poticaje malim i srednjim poduzećima da dobiju jeftine kredite, da se bolje plasiraju na stranim tržištima, ali i pomoć državama da uspostave zakonske okvire koji pogoduju poduzetništvu.²⁶

Sigurnost. Sigurnost je veoma važna determinanta budućih odnosa i jednako kao i ekonomija može predstavljati sredstvo za „pozlaćivanje“ trougla. Hrvatska je članica NATO-a, a BiH službeno aspirant za članstvo, dok Srbija provodi određene reforme u skladu sa standardima NATO-a bez zvaničnog očitovanja o članstvu. Kakogod, sve tri države su, bilo kroz članstvo, status kandidata ili potencijalnog kandidata, dio sigurnosne arhitekture EU-a koja u fokusu ima borbu protiv svih vrsta organiziranog kriminala i korupcije, ilegalnih imigracija, trgovine ljudima i narkoticima, kontrolu granica. Upravo su otuda BiH, Hrvatska i Srbija članice svih postojećih regionalnih sigurnosnih inicijativa i organizacija.²⁷ Vijeće za regionalnu suradnju (RCC) u ovom je segmentu iniciralo i uspostavu suradnje šefova vojno-obavještajnih struktura te institucija koje se bave domenom nacionalne sigurnosti. Na ovaj način, proširivanjem sigurnosne platforme za suradnju u svim oblastima, brišu se i neke stare bilateralne barijere.

25 "Regionalna strategija za razvoj istraživanja i inovacija na zapadnom Balkanu", dokument je koji su na sastanku u Zagrebu u oktobru 2013. usvojili ministri obrazovanja i znanosti Hrvatske, BiH, Srbije, Makedonije, Crne Gore i Kosova (vidi više na: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/WBRIS%20Overview%2010-21-13%20web.pdf>).

26 BiH je dobila poziv da se pridruži COSME-u i procedura je u toku, projekti će se moći prijavljivati nakon što Vijeće ministara BiH donese odluku o plaćanju tzv. „ulazne karte“ od nekih 200.000 eura godišnje.

27 MARRI (The Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative) EUROPOL (EU Law Enforcement Agency), CEPOL (European Police College), Secretariat of Police Cooperation Convention for Southeast Europe (PCC-SEE Secretariat), Southeast Europe Police Chiefs Association (SEPCA), Southeast European Law Enforcement Centre (SELEC) and Southeast European Prosecutors Advisory Group (SEEPAG).

Zapošljavanje. Vijeće za regionalnu suradnju je u svojoj strategiji do 2020. čak 73% budžeta predvidjelo za smanjenje nezaposlenosti u regiji. Stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj je 21%, u Srbiji 24,1%, dok je BiH 27,5 % po ILO-ovoj metodologiji. Moglo bi se reći da je prosječna stopa nezaposlenosti u trouglu oko 23%. Sve tri države moraju ući u proces potpunog reformiranja radnog zakonodavstva i opterećenja ličnih dohodaka. Hrvatska tu obavezu ima po principima *EU Compact for Growth*, dok će pred BiH i Srbiju to biti postavljeno kao jedan od preduvjeta pristupanja u EU. Na kraju će rezultat biti slično ili gotovo identično radno zakonodavstvo u zemljama trougla, što će svakako olakšati sinergiju investicija i zapošljavanja. Bit će to veliki izazov jer se od zemalja očekuje da se odreknu velikog dijela socijalnih beneficija. Bosna i Hercegovina četiri posto svoga GDP-a troši na socijalna davanja, a novi imperativ iz Bruxellesa traži da to bude dva posto. Jedinstvo u krizi u socijalnoj sferi, koja u tri zemlje tek slijedi, jer se može očekivati veliki broj otpuštanja i prekvalifikacija, također nameće potrebu zajedničkog odgovora, ali i zdrave ekonomske kompeticije. Evropska unija je spremna pomoći, a prva dobra vijest je uspostavljanje Fonda za poticaj uspostavi malih i srednjih poduzeća (ENEF)²⁸ na zapadnom Balkanu u koji će EU uložiti 60 miliona eura.

Infrastruktura. U narednim ćemo godinama tek na najbolji način osjetiti šta znači to što s EU-om dijelimo hiljadu kilometara granice. Prošle godine je Evropski parlament odobrio 29,3 milijarde eura namijenjenih za najvažnije transportne, energetske i telekomunikacijske konekcije u EU u periodu od 2014. do 2020. godine. Najviše novca bit će potrošeno na sektor transporta (23,2 milijarde eura). Bosna i Hercegovina i Hrvatska zajedno su kandidirale Jadransko-jonsku autocestu, njen priključak Mostar – Široki Brijeg – Grude, nekoliko mostova preko rijeke Save. Jedan od prioriteta je poboljšanje putne infrastrukture na graničnim prijelazima iz EU-a, što će omogućiti reaktiviranje desetak projekata koji su do sada bili na čekanju. Isto tako EBRD kroz WBIF financira s 3,5 miliona eura izradu studije izvodivosti za Jadransko-jonski gasni koridor na trasi Albanija – Crna Gora – Hrvatska, a sa 400.000 eura financira se izrada studije izvodivosti i okolišnog utjecaja za dio istog gasnog koridora koji će prolaziti kroz BiH (Zagvozd – Posušje – Travnik ili Mostar – Ploče).

Jedinstvo u (ne)sreći

Ako je suditi po sektorskom pregledu i statističkim pokazateljima, teško je izvući drugačiji zaključak do onoga da Srbija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska, sve i da hoće, ne mogu izbjeći interesno premrežavanje u svim sferama. I upravo je prirodna katastrofa, koja je prema preliminarnim podacima samo Srbiji i BiH „odnijela“ oko četiri milijarde eura, pokazala svu upućenost jednih na druge u ovome magičnom balkanskom trouglu. Vodene bujice izbrisale su fizičke granice, ali za trenutak i one mentalne, pa su upravo hrvatski helikopteri prvi doletjeli da spašavaju građane u kriznim područjima u BiH, a hrvatske specijalne jedinice pomagale u evakuaciji stanovništva u Obrenovcu, u Srbiji. Uginula stoka iz BiH spaljivana je u srbijanskim spalionicama, a tri zemlje su zajedno morale zaprašivati komarce niz Dunav i Savu... Mogli bismo, dakako, redati brojne primjere upućenosti jednih na druge, ali smatramo da smo u ovome tekstu ponudili dovoljno primjera. Umjesto toga, u zaključnim napomenama fokusirat ćemo se na latentne opasnosti koje bi ovu ogromnu šansu – da se pravi duh evropskog zajedništva dugoročno preseli na Balkan – mogle ugroziti s nesagledivim posljedicama. Naš geometrijski model s početka priče uistinu ima veliku šansu zbližavanja upravo na svojoj hipotenuzi (Zagreb – Beograd), što bi nedvojbeno blagotvorno djelovalo na BiH koja nema snage da iznutra, samoinicijativno, prevlada svoju tačku inercije. Nužan je taj strateški poticaj i čini se da je jednako Srbiji i Hrvatskoj trenutno zajednički interes – mirna i stabilna Bosna i Hercegovina – i da će im EU rado pomoći u tome. Ekonomski interesi, koji su ovdje evidentni, ne mogu biti jedina moguća determinanta približavanja, ali ako imaju izvjesnu ideološku potporu (balkanski evropeizam), onda mogu postati moćan generator promjena. Koliko smo svjesni šansi novog povezivanja na koje upućuje i ova analiza, jednako smo toliko svjesni prijatni tome procesu. On se dešava pred našim očima kao neka trenutna datost koja neće preživjeti bez jasne

28 ENEF je sastavni dio *Western Balkans Enterprise Development and Innovative Facility* (EDIF), a inicijalni kontributori u ovaj fond su: njemački KfW, EBRD, Vlada Italije, Evropski fond za investicije...

ideološke strukture što bi ga upotpunila i dala mu smisao. Je li to nova ideja balkanskog evropeizma²⁹ koja podrazumijeva viši stadij supranacionalne političke svijesti i artikulacije? I upravo zato u zaključnim napomenama, gledano s objektivne nulte tačke, upućujemo na sljedeće moguće prijetnje ovoj iznimno važnoj prilici:

1. Desničarsko-ksenofobni euroskepticizam u samoj EU može jako destimulirajuće djelovati na krhke proevropske snage u BiH i Srbiji koje su još suočene sa žilavim ideologijama podjele po etničko-religijskom ključu. Otvoreno neprihvatanje, pa čak i suzbijanje daljnjeg proširenja uništilo bi mogućnost balkanskog evropeizma gotovo u njegovom nastanku.
2. Eventualno jačanje desničarsko-ksenofobnih političkih snaga u Srbiji i Hrvatskoj, te po principu refleksije i u BiH, može nametnuti stare obrasce mržnje. Evropska unija mora imati u svojoj strategiji proširenja mehanizam da odvoji "volju naroda iskazanu na izborima" od ksenofobne opasnosti koja se bira iz straha. Primjere ne treba tražiti nigdje drugdje do u EU samoj, a pri tome ne treba ići ni previše daleko u povijest. Evropska unija je snažno reagirala na svojevremeni izbor Joerga Heidera u Austriji, ali je taj prag tolerancije s vremenom oslabio i prilikom pojavljivanja prve velike krize izronili su populist i desničari u liku Marine le Pen, Geerta Wildersa ili *Zlatne zore* u Grčkoj. Fašistički revival na Balkanu bio bi deset puta gori, taman onoliko koliko su slabije same države i društva u kojima se pojavljuje.
3. Evropska unija je na dobrom putu da brojnim modelima „meke sile“ (fondovi, poticaji) potkopa privlačnost opasnih političkih projekata u BiH, Srbiji i Hrvatskoj koji su u osnovi antievropski. No ta „mekna sila“ ne smije biti bazirana samo na pukom birokratskom uvjetovanju i "mjerljivim kriterijima", nego mora prepoznati širi kontekst kojim se jasno definira ne samo šta je u interesu tih zemalja nego i šta je u interesu EU-a u tim zemljama i na tome prostoru.
4. Historijska šansa da ovaj balkanski trougao postane snažna sila promjena na Balkanu može biti zauvijek potrošena ako EU i njeni međunarodni partneri ne uvide na vrijeme da fondovi i EU perspektiva nisu sami po sebi dovoljni da suštinski marginaliziraju političke projekte u Srbiji i Hrvatskoj, ali i u samoj BiH, koji sve ovo vide kao prijelaznu fazu, čekanje povoljnijeg trenutka, e pa da se dovrši nekad započeto prekranje granica po etničko-mitološkim obrascu. Evropska unija i svaka njezina članica moraju biti dosljedne u svakovrsnom obeshrabrivanju koncepta takvih podjela bez obzira na to kako budu završili referendum u Španiji i Velikoj Britaniji. To je crvena linija i nikome ne smije biti dozvoljeno da je pređe ako se želi iskoristiti moment za historijsko pacificiranje Balkana.
5. Nezaposlenost, socijalna nejednakost, korupcija, politički kronizam sveprisutni su, manje ili više, u svim zemljama zapadnog Balkana i predstavljaju najbolje okruženje za desničarsko-fašistički revival. Ovi sektori bi morali odmah biti "integrirani" u EU ne čekajući formalno članstvo.
6. Oklijevanje Evropske unije da jasno definira, a potom gradi i brani svoje interese na Balkanu otvara opasan prostor za one koji bi svoje globalne igre željeli igrati u tome krhkome evropskom dvorištu.

²⁹ Povezivanje balkanskih zemalja na evropskoj ideji *suprainteresa*, ali bez klasične podjele na lijevo, centar i desno, nego više neke ideje blagostanja u „shared society“ konceptu.

DODATAK

Tabela 1.

JJS	Driving innovative maritime and marine growth	Transport i energija	Okoliš	Regionalni imidž i turizam		
DS	Sigurnost	Kultura i turizam	Održiva energija	Okoliš	Biodiverzitet	Kvalitet vode i plovni putevi
RCC	Infrastruktura i okoliš	Trgovina i investicije	Porast zaposlenosti	Obrazovanje i inovacije	Kvalitetno upravljanje	Borba protiv organiziranog kriminala
CfG	Porast zaposlenosti	Privlačenje investicija	Poboljšanje konkurencije i poslovnog okruženja	Poboljšanje statusa malih i srednjih poduzeća		

JJS: Jadransko-jonska strategija

DS: Dunavska strategija

RCC: Vijeće za regionalnu suradnju

CfG: Nova inicijativa Evropske komisije – porast i zaposlenost

Tabela 2.

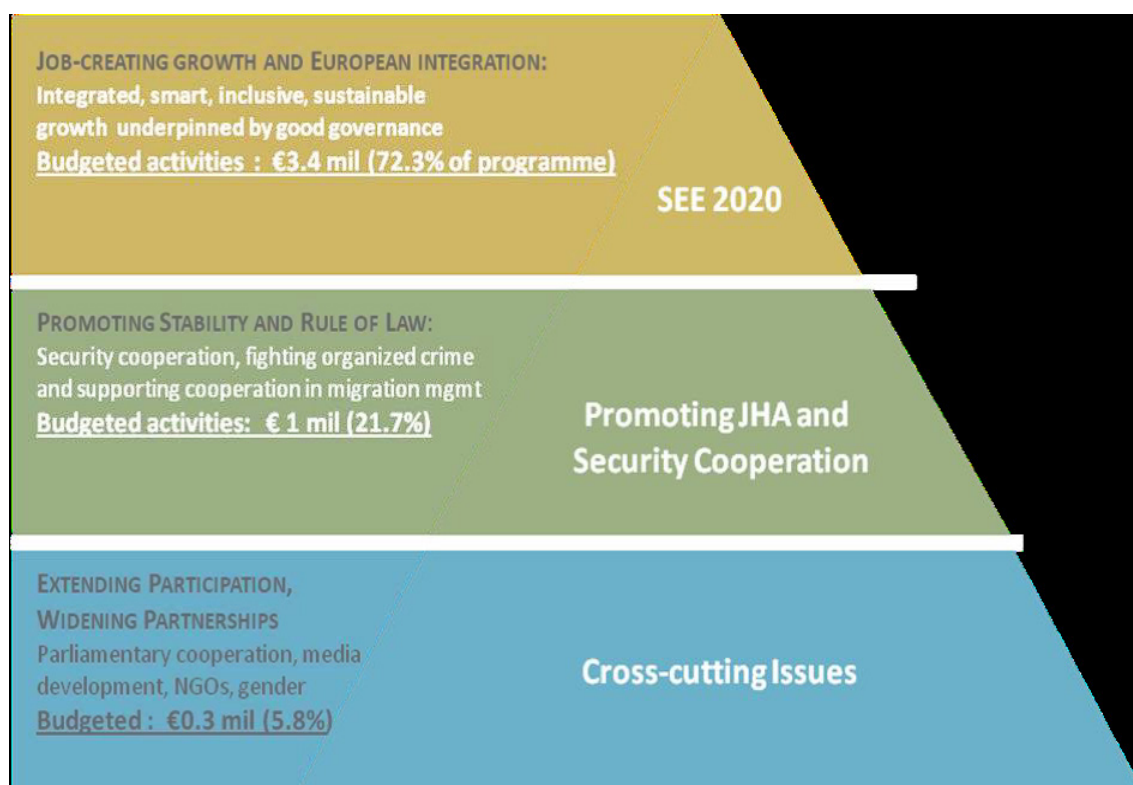
7.3 List of grants approved in 2013

Project Code	Operation Title	Beneficiary	Grant type	Lead IFI(s)	Grant allocated (€)	Loan Estimation	Total Estimated Investment
Round 9 – June 2013							
WB9-BIH-ENE-01	HHP Babino selo	Bosnia and Herzegovina	CD, EIA, FS, SIA	EBRD	750,000	22,000,000	28,850,000
WB9-BIH-ENE-02	HPP Vinac	Bosnia and Herzegovina	CD, EIA, FS, SIA	EBRD	750,000	20,000,000	25,850,000
WB9-BIH-ENE-03	Pale district heating	Bosnia and Herzegovina	CF	EBRD	1,500,000	4,500,000	7,600,000
WB9-HR-ENE-01	JANAF oil pipeline upgrading	Croatia	ATP, EFA, EIA, PD, SIA, TMA	EBRD	1,600,000	20,000,000	53,600,000
WB9-MKD-ENE-01	400kV interconnection from part of Bitola (from) – Elbasan (Albania) line & substation	former Yugoslav Republic of Macedonia	DD	EBRD	900,000	37,300,000	43,500,000
WB9-SER-ENE-01	400kV OHL from sub-stations Bajina Basta to Krajevo	Serbia	EIA, FS, PD, SIA	KfW	800,000	35,000,000	40,800,000
WB9-REG-ENE-SDP-01	Biomass heating in Western Balkans sector study	Regional	SD	WB	875,000		875,000
WB9-BIH-ENV-03	Water supply & sanitation in FBiH	Bosnia and Herzegovina	PIU	EIB	1,250,000	60,000,000	121,300,000
WB9-REG-ENV-SDP-01	Klokot water source (Bihac) protection zone study	Regional	SD	WB	750,000		750,000
WB9-HR-SOC-01	Health institutions reconstruction & construction of depts & centres	Croatia	ATP, DD, EIA, FS, PD, SIA	CEB	1,500,000	29,295,000	60,090,000
WB9-HR-SOC-02	Zadar University: new campus & Learning Resource Centre	Croatia	ATP, TMA	EIB	1,200,000	15,000,000	90,000,000
WB9-SER-SOC-01	Palace of Justice	Serbia	PIU, SofW	EIB	800,000	45,000,000	91,800,000
WB9-REG-SOC-SDP-01	Higher and Professional Education Finance in South East Europe - pilot project	Regional	FS, TMA	KfW	400,000		
WB-KOS-TRA-01	Railway Route 10 rehabilitation	Kosovo	ATP, DD	EBRD	1,840,000		70,000,000
WB9-MKD-TRA-01	Motorway A4 Skopje - Blace, section Stenkovec interchange Blace	former Yugoslav Republic of Macedonia	DD, EIA, FS, PD, SIA	EBRD	1,000,000	100,000,000	101,000,000

Tabela 3.

Round 10 – December 2013								
■	WB10-KOS-ENE-01	Rehabilitation for DH in Gjakova	Kosovo	FS, ESIA, TD	KfW	600,000		600,000
■	WB10-MNE-ENE-01	Gas development masterplan	Montenegro	I	EBRD	550,000		550,000
■	WB10-SER-ENE-01	Biomass fired cogeneration plant Subotica	Serbia	PD, ATP, SofW	KfW	600,000	20,000,000	24,800,000
■	WB10-ALB-ENV-01	Water supply in rural areas	Albania	FS, DD, ATP, SofW	KfW	750,000	24,000,000	42,800,000
■	WB10-MKD-ENV-01	Water and Sewerage Programme	former Yugoslav Republic of Macedonia	DD, ATP, SofW	KfW	400,000	8,635,000	13,099,143
■	WB10-SER-SOC-01	Post-earthquake housing reconstruction in Krajevo	Serbia	PIU, TMA	CEB	880,000	8,000,000	14,200,000
■	WB10-MNE-TRA-01	Bar-Vrbnica Railway Line Upgrade	Montenegro	FS, ESIA, DD, TMA	EIB	1,000,000	40,000,000	47,300,000
■	WB10-MNE-TRA-02	Priority bypass on Montenegrin coast	Montenegro	FS, DD	KfW	500,000	50,000,000	51,500,000
■	WB10-SER-TRA-02	Construction of Highway E-80 (Merdare to Doljevac)	Serbia	PFS, I	EIB	900,000	320,000,000	321,000,000

Tabela 4.

BIBLIOGRAFIJA

1. J. Osmanković, M. Pejanović i B. Tihi, „Euroregije i jugoistočna Evropa“, Akademija nauka i umjetnosti BiH, Sarajevo, 2008.
2. „EC Progres Reports on BiH 2013“ (European Commission).
3. „EC Progres Report on Serbia 2013“ (European Commission).
4. „Overview of the Research and Innovation Sector in the Western Balkans“, the World Bank, October 2013.
5. „Regionalna rekonekcija kao nova paradigma“, VPIBH, oktobar 2013.
6. „Western Balkans Investment Framework (WBIF)“ – www.wbif.eu .
7. „South-Eastern Europe Transport Observatory“ (SEETO) – www.seeto.org .
8. „South-Eastern Europe 2020 Strategy – Jobs and Prosperity in a European Perspective“ Regional Cooperation Council (RCC).
9. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju BiH s EU-om i Privremeni sporazum, DEIBiH, www.dei.gov.ba.
10. COSME – EU programme for the Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises (http://ec.europa.eu/enterprise/initiatives/cosme/index_en.htm).